

คำไทย-คำเทศ

กฤตกร สารกิจ*

‘ไป’ ไทย ‘ไป’ เขมร

คำว่า ‘ไป’ โดยทั่วไปแล้ว จัดอยู่ในกลุ่มคำกริยาเคลื่อนไหว (motion verb) ซึ่งเป็นกลุ่มคำที่มีความหมายแสดงการเคลื่อนที่ของสิ่งหนึ่งจากที่หนึ่งไปยังที่หนึ่ง (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2560, น.290) มโนทัศน์นี้เป็นมโนทัศน์พื้นฐานที่พบได้ในทุกภาษา (Wilkins and Hill, 1995) จึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นมโนทัศน์สากลในการสื่อสารที่ผู้คนในแต่ละภาษาและวัฒนธรรมต่างมีอยู่ร่วมกัน คำว่า ‘ไป’ ในภาษาต่าง ๆ จะใช้แสดงเหตุการณ์การเคลื่อนที่ โดยมีความหมายพื้นฐานแสดงการเคลื่อนที่มีทิศทางออกห่างจากผู้พูดหรือออกห่างจากจุดอ้างอิง เช่น ฉันไปตลาด หรือ เขาไปโรงเรียน

อย่างไรก็ดี นอกจากคำว่า ‘ไป’ จะมีความหมายพื้นฐานซึ่งสัมพันธ์กับการเคลื่อนที่ในเชิงกายภาพแล้ว เมื่อมีการศึกษาข้อมูลภาษาจากภาษาต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น นักวิชาการทางด้านภาษาศาสตร์ยังพบว่าคำว่า ‘ไป’ ในหลาย ๆ ภาษาสามารถใช้แสดงความหมายซึ่งสัมพันธ์กับการเคลื่อนที่ในเชิงของเวลาได้อีกด้วย (Givon, 1973) คำว่า ‘ไป’ ในบางภาษา จึงสามารถแสดงความหมายทางเวลาซึ่งสัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องกาล

* คุรุกระบวนการ โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คณะวิทยาการเรียนรู้และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (อีเมล: krittakorn.sa@sed.tu.ac.th)

(tense)² และการณ์ลักษณะ (aspect)³ ได้เช่นกัน เช่น คำว่า go ‘ไป’ ในประโยคภาษาอังกฤษ “I’m going to see you next week.” go ‘ไป’ ในประโยคนี้ใช้แสดงอนาคตกาลของเหตุการณ์ที่ผู้พูดมีความตั้งใจจริงว่าจะกระทำหรือมั่นใจว่าเหตุการณ์นี้จะเกิดขึ้นอย่างแน่นอน

การมีหน้าที่ทางไวยากรณ์หรือการมีความหมายที่หลากหลายของคำว่า ‘ไป’ ในหลายภาษา นี้ จึงเป็นอีกหนึ่งประเด็นที่นักภาษาศาสตร์ให้ความสนใจศึกษาเพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ให้แจ่มชัดมากยิ่งขึ้น

คำว่า ‘ไป’ ในภาษาไทย

เมื่อพิจารณาความหมายของคำว่า ไป ในภาษาไทยตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 พบการให้ความหมายของคำนี้ไว้ดังนี้

ก. เคลื่อนจากตัวผู้พูด เช่น เขาไปตลาด เขาขึ้นเรือไม่ไป เพราะเรือเกยตื้น, ใช้ตรงข้ามกับ มา, เป็นคำประกอบกริยาแสดงทิศทางออกจากตัวผู้พูด เช่น เขาเดินไปโรงเรียน, ในการเขียนจดหมายทางการ ใช้แสดงทิศทางออกจากตัวผู้เขียนถึง เช่น ผมขอให้คุณเดินทางไปหาผมวันอาทิตย์นี้, หรือเป็นคำประกอบกริยาที่มีความหมายว่า เรื่อยไป, ไม่หยุด, เช่น ทำไปกินไป, เป็นคำประกอบ

² กาล (tense) หมายถึง ประเภททางไวยากรณ์ (grammatical category) ที่บ่งบอกเวลาของเหตุการณ์ ซึ่งแสดงโดยคำกริยาว่าเกิดขึ้นในอดีต ปัจจุบัน หรืออนาคต (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2560, น.434)

³ การณ์ลักษณะ (aspect) หมายถึง ประเภททางไวยากรณ์ที่ระบุลักษณะหรือสภาพของเหตุการณ์ ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง ซึ่งแสดงโดยคำกริยา (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2560, น.42)

ท้ายคำวิเศษณ์เพื่อเน้นความหมายให้หนักแน่นยิ่งขึ้น เช่น ชาวไป
ข้าไป ดีเกินไป. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556)

จากนิยามความหมายข้างต้น จะเห็นได้ว่าคำว่า ไป ในภาษาไทย มีความหมายที่หลากหลายทั้งความหมายแสดงการเคลื่อนที่ ความหมายแสดงทิศทาง ความหมายแสดงการกระทำที่กำลังดำเนินอยู่ และความหมายที่แสดงความหนักแน่นทางความหมาย นอกจากนี้ ยังสามารถปรากฏได้หลายตำแหน่งในประโยค คือ สามารถปรากฏเป็นกริยาเดียวในประโยคได้ดังตัวอย่างประโยค เขาไปตลาด หรือใช้ประกอบร่วมกับคำกริยาอื่นในหน่วยสร้างกริยาเรียง (serial verb construction)⁴ ดังตัวอย่างประโยค เขาเดินไปโรงเรียน และ ผมขอให้คุณเดินทางไปหาผมวันอาทิตย์นี้ ทั้งยังสามารถทำหน้าที่ทางไวยากรณ์เพื่อแสดงการณลักษณะ เช่น ทำไปกินไป และแสดงการเน้นความหมาย เช่น ชาวไป ได้อีกด้วย

คำว่า ไป ตามความหมายที่ปรากฏในพจนานุกรมนี้นี้จึงแสดงให้เห็นถึงการใช้คำว่า 'ไป' ตามมโนทัศน์พื้นฐานของการเป็นคำกริยาเคลื่อนไหว ทั้งยังแสดงให้เห็นการใช้ร่วมกับคำกริยาอื่น ๆ ในหน่วยสร้างกริยาเรียง ตลอดจนแสดงให้เห็นความสัมพันธ์เชิงเวลาซึ่งเป็นปรากฏการณ์ทางภาษาที่อาจเกิดขึ้นได้ในมโนทัศน์ของผู้พูด และยังแสดงให้เห็นถึงการพัฒนามีหน้าที่ทางไวยากรณ์เพิ่มขึ้นในบริบทการสื่อสารของผู้พูดภาษาไทยอีกด้วย

⁴ หน่วยสร้างกริยาเรียง (serial verb construction) เป็นปรากฏการณ์ที่คำกริยาดั้งแต่ 2 คำขึ้นไปสามารถปรากฏเรียงกันโดยไม่มีคำเชื่อมใด ๆ ปรากฏระหว่างคำกริยาได้ (กึ่งกาญจน์ เทพกาญจน์, 2553, น.66)

คำว่า ‘ไป’ ในภาษาเขมร

คำที่มีความหมายว่า ‘ไป’ ในภาษาเขมร คือ คำว่า *ទៅ* /*tiv*/ เมื่อพิจารณาความหมายตามพจนานุกรม *Modern Cambodian – English Dictionary* (Headley, Chim and Soeum, 1997) ได้จำแนกชนิดของคำและให้ความหมายไว้ดังนี้

ความหมายที่ 1 ทำหน้าที่เป็นคำกริยา มีความหมายแสดงการเคลื่อนที่ออกจากผู้พูดทั้งในเชิงพื้นที่ (space) และเวลา (time)

ความหมายที่ 2 ทำหน้าที่เป็นคำบุพบท มีความหมายเช่นเดียวกับ to; towards ในภาษาอังกฤษ

ความหมายที่ 3 ทำหน้าที่เป็นคำวิเศษณ์ มีความหมายเช่นเดียวกับ further, from now on และ from then on ในภาษาอังกฤษ

ความหมายที่ 4 ทำหน้าที่เป็นคำแสดงอนุภาค⁵บอกมาลาสั่ง⁶ (imperative particle) เช่น *ចេញទៅ* /*cəŋ pliem tiv*/ *Go away right now!*

ความหมายทั้งสี่ที่ปรากฏในพจนานุกรมนี้นี้แสดงให้เห็นความน่าสนใจของคำว่า *ទៅ* /*tiv*/ ‘ไป’ ในภาษาเขมรซึ่งไม่ได้ทำหน้าที่เป็นคำกริยาแสดงการเคลื่อนที่เพียงอย่างเดียว แต่ยังทำหน้าที่ทางไวยากรณ์อื่น ๆ ได้อีกด้วย

⁵ อนุภาค (particle) คือ คำที่แสดงความหมายเสริมของทั้งประโยคมากกว่าจะมีความสัมพันธ์กับหน่วยใดหน่วยหนึ่งในโครงสร้างประโยค (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2560, น.321)

⁶ มาลาสั่ง (imperative) คือ มาลาที่ผู้พูดบังคับให้ผู้ฟังทำตามที่ผู้พูดต้องการ ในภาษาไทย คำกริยาที่เป็นมาลาสั่งอยู่ในรูปกริยากลาง (infinitive) เช่น ไป! (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2560, น.215)

ตำราไวยากรณ์ภาษาเขมรบางตำรายังได้กล่าวถึงลักษณะและหน้าที่ทางไวยากรณ์ของคำว่า *ទៅ* /tɨv/ ‘ไป’ ไว้เช่นกัน โดยเสนอว่าคำว่า *ទៅ* /tɨv/ ‘ไป’ ทำหน้าที่เป็นคำกริยา (កិរិយាសព្ទ) คำวิเศษณ์ (កិរិយាវិសេសន៍) และคำบุพบท (ស្រ្ទុត) (เข็ญ สุธ, 2007) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คำกริยา (កិរិយាសព្ទ)

គាត់ទៅវត្ត

/koat tɨv voat/

เขา ไป วัด

เขาไปวัด

คำวิเศษณ์ (កិរិយាវិសេសន៍)

ពីថ្ងៃនេះតទៅ

/pii tɲay nih taa tɨv/

จาก วัน นี้ ต่อ ไป

จากวันนี้ต่อไป

คำบุพบท (บุพท)

คำศัพท์ภาษาเขมรที่พบในภาษาไทย

/koat nik tiv mdaay koat dael niv

pnumpij/

เขา คิดถึง ไป แม่ เขา ที่ อยู่

พนมเปญ

เขานึกถึงแม่เขาที่อยู่พนมเปญ

จากตัวอย่างทั้งสามข้างต้น ช่วยสนับสนุนความคิดที่ว่าคำว่า *เร* /tiv/ ‘ไป’ ในภาษาเขมรมีความหมายที่หลากหลาย ทั้งความหมายแสดงการเคลื่อนที่ซึ่งเป็นมโนทัศน์พื้นฐาน ความหมายแสดงความสัมพันธ์เชิงเวลาซึ่งสอดคล้องกับความหมายในภาษาไทย และยังแสดงให้เห็นถึงการทำหน้าที่ทางไวยากรณ์เป็นคำบุพบทในภาษาเขมรได้อีกด้วย

นอกจากนี้ คำว่า *เร* /tiv/ ‘ไป’ ในภาษาเขมรยังสามารถปรากฏร่วมกับคำกริยาอื่นในหน่วยสร้างกริยาเรียงได้เช่นเดียวกับภาษาไทย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คำศัพท์ภาษาเขมรที่พบในภาษาไทย

/?oon soom tiv cam baan niv ciet muk/

น้อง ขอ ไป รอ พี่ อยู่ ชาติ หน้า

น้องขอไปรอพี่อยู่ชาติหน้า

(คลัง บัณฑิต, 2006, p.99)

นอกจากการแสดงความหมายในบริบทที่แตกต่างจากภาษาไทยแล้ว คำว่า *ເ໊໋ /tiv/* ‘ไป’ ในภาษาเขมรยังมีบริบทการปรากฏร่วมกับคำไวยากรณ์อื่น ๆ ที่น่าสนใจอีกด้วย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ຕື້ຜູ້ເຂົາລາດ ຍາດບຸນຜູ້ບ້ານຂີ້ຕູ້ຍຸ້ງ

/pii	pteah	<u>tiv</u>	saalaa	mien
pravaen	prahael	bəy	kiiloomaet/	
จาก	บ้าน	<u>ไป</u>	โรงเรียน	มี
ระยะทาง	ประมาณ	สาม	กิโลเมตร	

จากบ้านไปยังโรงเรียน มีระยะทางประมาณสามกิโลเมตร

(คลัง ชูธนเกียรติ, 2006, p.11)

จากตัวอย่างข้างต้น คำว่า *ຕື້ /pii/* ‘จาก’ ทำหน้าที่เป็นคำบุพบทในภาษาเขมร (Headley, Chim and Soeum, 1997) โดยมีคำว่า *ເ໊໋ /tiv/* ‘ไป’ ปรากฏร่วมด้วย เกิดเป็นรูปแบบทางวากยสัมพันธ์ของบุพบทวลี คือ *ຕື້..ເ໊໋.... /pii...tiv.../* ‘จาก...ไป...’ รูปแบบทางไวยากรณ์ที่เกิดขึ้นนี้ อาจเรียกชื่อได้ว่า “บุพบทคาบ” คือ รูปแบบทางไวยากรณ์ที่คำบุพบทหลายคำอยู่ห่างกัน มีคำอื่นคั่นอยู่ระหว่างกลาง แต่ความหมายของคำบุพบทเหล่านั้นต่อกัน (กฤตกร สารกิจ, 2562, น.75)

จากที่กล่าวมาข้างต้นนี้ จึงแสดงให้เห็นว่าคำว่า *ɛɯ* /tɨv/ ‘ไป’ ในภาษาเขมรมีบริบทการใช้งานที่หลากหลาย สามารถทำหน้าที่เป็นได้ทั้งคำหลัก⁷ และคำไวยากรณ์⁸ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงรูปแบบและพัฒนาการในภาษาอันสะท้อนให้เห็นถึงวิถีคิดและวิถีการสื่อสารที่น่าสนใจในภาษาเขมร

มอง ‘ไป’ ไทย แล ‘ไป’ เขมร

แม้ว่าคำว่า ‘ไป’ จะเป็นมนทัศน์ที่สามารถพบได้ในทุกภาษา แต่เมื่อพิจารณาในบริบทของภาษาไทยและภาษาเขมรซึ่งเป็นภาษาเพื่อนบ้านในเขตพื้นที่ภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จะพบว่าคำว่า ‘ไป’ เป็นอีกหนึ่งคำที่มีความน่าสนใจหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านตำแหน่งการปรากฏในประโยค ด้านความหมาย และด้านหน้าที่ทางไวยากรณ์

คำว่า ‘ไป’ ในภาษาไทยมีการปรากฏได้หลายตำแหน่งในประโยคเพื่อแสดงความหมายที่แตกต่างกันไปตามบริบทการสื่อสาร ขณะที่คำว่า ‘ไป’ ในภาษาเขมรก็ปรากฏในตำแหน่งและมีความหมายที่ทั้งสอดคล้องและแตกต่างกับภาษาไทย แสดงให้เห็นว่าคำว่า ‘ไป’ ในภาษาทั้งสอง มีมนทัศน์บางประการซึ่งเป็นมนทัศน์พื้นฐานร่วมกัน และมีมนทัศน์บางประการที่แตกต่างกันออกไป สะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบการสื่อสารที่ทั้งมีความเป็นสากลและมีรายละเอียดที่แตกต่างกันไปในแต่ละวัฒนธรรม

⁷ คำหลัก คือ คำที่มีความหมายประจำคำ บอกถึงสิ่งที่ป็นรูปธรรม นามธรรม เหตุการณ์ การกระทำ สภาพ คุณสมบัติ มีข้อจำกัดในการปรากฏร่วมกับคำอื่นน้อย สามารถสื่อความหมายได้โดยลำพัง ไม่ต้องอาศัยคำอื่นมาช่วย เช่น คำนามและคำกริยา (Hopper and Traugott, 2003)

⁸ คำไวยากรณ์ คือ คำที่แสดงลักษณะทางไวยากรณ์ เช่น กาล การณ์ลักษณะ พจน์ บุรุษ เป็นต้น หรือคำที่แสดงความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์ระหว่างคำหรืออนุพยางค์ มีข้อจำกัดในการปรากฏร่วมกับคำอื่นมาก ไม่สามารถสื่อความหมายได้โดยลำพัง ต้องอาศัยคำอื่นมาช่วย เช่น คำบุพบทและคำเชื่อมอนุพยางค์ (Hopper and Traugott, 2003)

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กฤตกร สารกิจ. (2562). การศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบทางวากยสัมพันธ์และความหมายของคำว่า *เตี* /tiv/ ‘ไป’ และ *ยท* /mook/ ‘มา’ ในภาษาเขมรกับสำนวนแปลภาษาไทย (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- กึ่งกาญจน์ เทพกาญจนา. (2553). หน่วยสร้างกริยาเรียงต้นแบบในภาษาไทย. ใน อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, บรรณาธิการ. *หน่วยสร้างที่มีข้อขัดแย้งในไวยากรณ์ไทย: หน่วยสร้างคุณาปุประโยค หน่วยสร้างประโยคเติมเต็ม หน่วยสร้างกริยาเรียง และหน่วยสร้างกรรมวาจก* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://dictionary.orst.go.th/index.php> สืบค้นเมื่อ 10 ธันวาคม 2568
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2560). *พจนานุกรมศัพท์ภาษาศาสตร์ (ภาษาศาสตร์ทั่วไป) ฉบับราชบัณฑิตยสภา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานราชบัณฑิตยสภา.

ภาษาต่างประเทศ

- Givon, Talmy. (1973). The time-axis phenomenon. *Language*. 49: 890 – 925.
- Headley, Robert K. and Chim, Rath. and Soeum, Ok. (1997). *Modern Cambodian – English Dictionary*. Kensington, Md: Dunwoody Press.

Hopper, Paul J. and Traugott, Elizabeth Closs. 2003. *Grammaticalization*.
(2nd ed.) Cambridge: Cambridge University Press.

Wilkins, David P. and Hill, Deborah. (1995). When “go” means “come”:
Questioning the basicness of basic motion verb. *Cognitive Linguistics*
(includes *Cognitive Linguistic Bibliography*). 6(2 – 3): 209 – 259.

គង់ ប៊ុនឈឿន. 2006. *មេឃចុះអប្ប*. ភ្នំពេញ: បណ្ណាល័យធម្មតន្ត្រសង្ឃី.

ប៊ិន សុខ. 2007. *វេយ្យាករណ៍ភាសាខ្មែរ*. ភ្នំពេញ: ផ្ទាំងពុម្ពមិត្តភាពកម្ពុជា.